

УДК 159.9.019.4:37.013.77-053.6

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕМПІРИЧНОГО ВИМІРЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Марценюк Марина Олексіївна

*кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології МДУ
м. Мукачєво, Україна*

Анотація: В статті розглядається сутність поняття «якість життя» та його основні параметри. Зазначено, що оцінка якості життя може характеризуватися як процедура виявлення ступеня відповідності основних параметрів і умов життєдіяльності людини її життєвим потребам та особистим уявленням про гідне життя. Здійснено емпіричне дослідження якості життя сучасної молоді та проаналізовані результати.

Ключові слова: людина, соціально-економічний розвиток, задоволення потреб, показники якості життя, добробут суспільства.

Якість життя виступає складним, багатокomпонентним явищем, що залежить як від об'єктивних факторів (насамперед, можливості задоволення людських потреб та інтересів у даних соціально-економічних умовах), так і від різноманітних суб'єктивних факторів (соціально-психологічних, соціокультурних та інших).

Важливим критерієм і необхідною умовою людського розвитку виступає підвищення якості життя. Концепція людського розвитку наголошує на пріоритетності ролі людини, визначаючи, що людина – мета економічного зростання, а не його ресурс. Концепцію людського розвитку було уведено в науковий обіг та у практику державного управління у 1990 році. Доповідь про людський розвиток Програми Розвитку ООН визначила центральну тезу однією фразою: «Реальне багатство народів–люди». Метою людського розвитку є створення середовища, яке надає людям можливість прожити довге, здорове і творче життя. Концепція людського розвитку, сформульована більш ніж два десятиріччя тому, розвинулася з плином часу [1].

Дослідженнями проблеми формування та підвищення якості життя населення займаються багато науковців в усьому світі. Серед досліджень західних економістів і соціологів, особливе місце займають праці Дж. Гелбрейта, А. Кемпбелла, Р. Інглхарта, Дж. Кейнса, С. Вітні, Ф. Конверса, В. Роджерса, А. Маслоу, С. Юханссона, Д. Фостера. Серед науковців з пострадянського простору варто відмітити роботи С. Айвазяна, В. Бобкова, В. Дробишевої, В. Копнова, Л. Мігранової, П. Мстиславського та інших. Серед українських науковців, які досліджують проблеми якості життя населення, можна виокремити роботи О. Власюка, А. Колота, С. Корецьку, Е. Лібанову, М. Татаревську, Р. Теслюк, Ф. Узунова, І. Швець та інших. В їх роботах досліджуються окремі умови, що впливають на якість життя населення.

ВООЗ пропонує оцінювати якість життя за наступними параметрами:

- фізичні (енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон і відпочинок);
- психологічні (самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення);
- ступінь незалежності (працездатність, залежність від ліків і лікування);
- життя в суспільстві (повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, суспільна значущість, професіоналізм);

• навколишнє середовище (житло та побут, безпека, дозволя, доступність інформації, екологія — клімат, забрудненість, густанаселеність); духовність і особисті переконання [3].

Оцінку якості життя можна охарактеризувати як процедуру виявлення ступеня відповідності основних параметрів і умов життєдіяльності людини її життєвим потребам, а також особистим уявленням про гідне життя. Така оцінка здійснюється на основі порівняння характеристик життєдіяльності індивіда або суспільства з відповідними параметрами і характеристиками життя, прийнятими за базу порівняння. Процедура оцінки якості життя складається з низки етапів і операцій: вибір показників якості життя та їх значень, обґрунтування критеріїв оцінки, нарешті, оцінювання показників якості життя [5].

Для оцінки якості життя використовуються кількісні, якісні інтегральні показники. Кількісні показники найбільш очевидні. Насамперед, це ВВП або валовий національний доход на одну особу населення, рівень споживання різних матеріальних благ і послуг за класами товарів, рівень зайнятості тощо. Якісні показники якості життя визначають умови праці, побуту й дозволя людини. Інтегральні показники якості життя характеризують поєднання її часткових характеристик і критеріїв, причому як кількісних, так і якісних. Вони можуть бути представлені у вигляді різних комбінацій звітних статистичних показників, відповідних експертних оцінок тощо.

З урахуванням ціннісних настанов існуючі концептуальні підходи до оцінювання якості життя можна розділити на два основних напрями:

• об'єктивний підхід дає змогу визначати якість соціального і фізичного (штучного і природного) навколишнього середовища, в якому люди намагаються реалізувати свої потреби;

• суб'єктивний підхід зосередився на розгляді ціннісних установок. Елементами структури якості життя є самопочуття, задоволеність життям, щастя (чи комбінація цих елементів) [4].

Якість життя трактується як головна мета соціально-економічного розвитку та найважливіший критерій ефективності управління економічними процесами та соціальною сферою. Посилення уваги до проблем якості життя населення змушує уряди розвинених країн світу враховувати при розробці стратегії соціально- економічного розвитку суспільну думку щодо пріоритетів розвитку. Важливо визначити, як впливає суспільство на світогляд та світосприйняття людини, чи є у неї можливість отримувати задоволення від процесу праці, чи може вона розвиватися протягом усього життя та, будучи здоровою, робити значний внесок у загальносуспільний розвиток. Це зумовлює необхідність виявлення взаємозв'язків складових якості життя, нових підходів до створення та використання методів оцінки якості життя людини [5].

З соціальної точки зору західних дослідників якість життя є терміном, який можна визначити як:

– мати заняття, яке надає достатню фінансову автономію (незалежність), однак не бути при цьому відчуженим від суспільства;

– життя в оточенні, яке сприяє гармонійному розвитку особистості;

– рівень життя (економічний підхід);

– стиль або спосіб життя (економіко-соціальний підхід).

Слід відмітити, що питання якості життя стало доволі значущим не тільки у науковому просторі, а й у повсякденному житті будь-якої людини і країни. Доведено, що персональні цінності, цілі й перспективи, що мають відношення до якості життя, включають: персональні потреби, внутрішні стани, матеріальні й постматеріальні цінності, релігійні фактори, що характеризують членство в тому або іншому релігійному

співтоваристві. Психологічні підходи показали, що джерело якості життя – задоволеність особистих потреб [2; 6].

Розуміння поняття «якості життя» неоднозначно. Деякі дослідники визначають його як здатність індивіда функціонувати в суспільстві відповідно до свого положення і отримувати задоволення від життя, інші під якістю життя мають на увазі оцінку сукупності умов фізичного, розумового, соціального благополуччя індивіда так, як це сприймається окремою людиною.

Для того, щоб дослідити як оцінює якість свого життя сучасна молодь нами було проведено дослідження з використанням методики «Шкала оцінки якості життя» (автор З. Дудченко). Дана методика включає 15 питань, що стосуються різних параметрів якості життя. Оцінка якості здоров'я проводиться з позицій єдності фізичних, психічних і соціальних складових. Тобто, оцінюються наступні параметри якості життя:

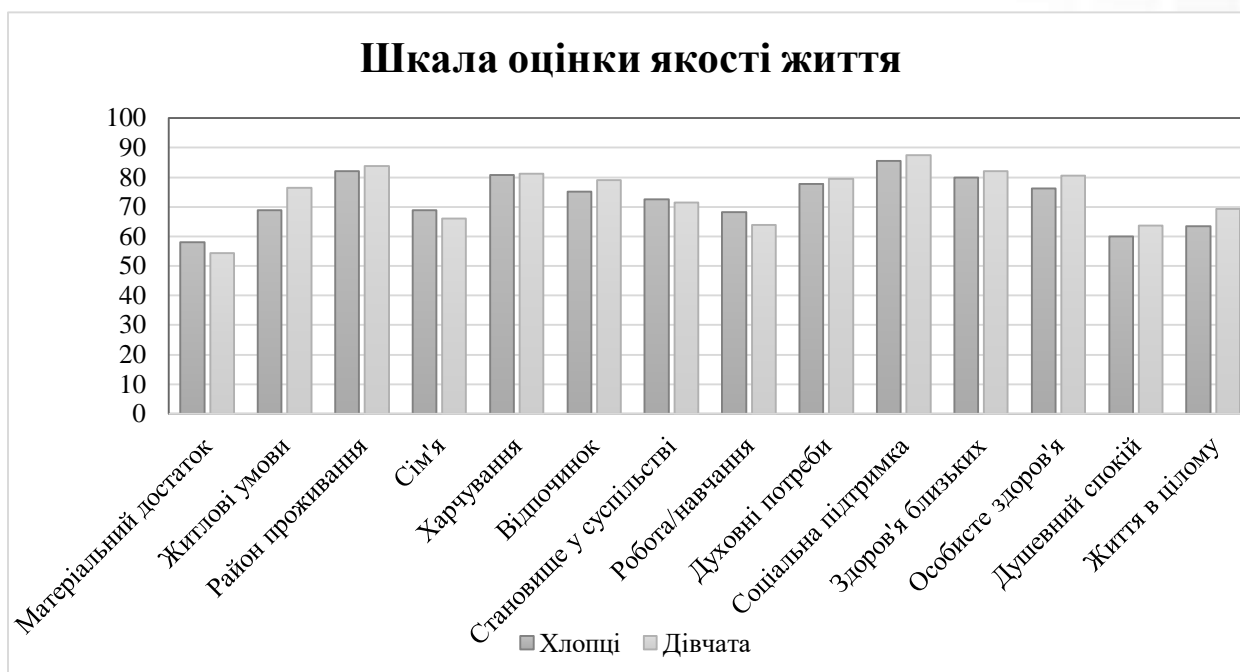
1. Матеріальний достаток (загальний добробут сім'ї, особистий заробіток);
2. Житлові умови (розміри житлової площі; впорядкованість квартири);
3. Район проживання (кліматичні, екологічні, побутові умови);
4. Сім'я;
5. Харчування (різноманітність споживаних продуктів, кількість їжі);
6. Відпочинок (сон, фізична активність);
7. Положення в суспільстві;
8. Робота (відносини з керівником, відносини з колегами, професійне зростання, задоволеність своєю роботою);
9. Духовні потреби;
10. Соціальна підтримка;
11. Здоров'я родичів (дітей, чоловіка / дружини);
12. Стан свого здоров'я;
13. Душевний стан останнім часом (настрій, характер, переживання, задоволеність собою);
14. Життя в цілому (робота, сім'я, побутові умови, можливість відпочити).

При обробці і інтерпретації результатів підраховується середній бал всіх параметрів якості життя (15 шкал), після чого виявляється рівень якості життя в цілому. Залежно від відповіді для кожної шкали виділяється рівень якості життя:

- від 61 до 100 балів – висока якість життя;
- від 31 до 60 балів - зниження якості життя;
- від 0 до 30 балів - низька якість життя.

Вибірка нашого дослідження становила 60 осіб (33 дівчини і 27 хлопців), що були студентами університету, вік респондентів – 18-21 рік.

Отримали дані графічно представлені нами у вигляді таблиці та діаграми (Див. табл. 1 та рис. 1).

Параметри якості життя	Хлопці, у %	Дівчата, у %
Матеріальний достаток	58	54
Житлові умови	69	76
Район проживання	82	84
Сім'я	69	66
Харчування	81	81
Відпочинок	75	79
Становище у суспільстві	73	72
Робота/навчання	68	64
Духовні потреби	78	79
Соціальна підтримка	86	88
Здоров'я близьких	80	82
Особисте здоров'я	76	81
Душевний спокій	60	64
Життя в цілому	63	69

Рис. 1. Результати, отримані за методикою «Шкала оцінки якості життя»

Аналіз отриманих результатів та дані, представлені на гістограмі засвідчив, що і дівчата і хлопці практично однаково оцінюють якість свого життя по всім шкалам нашої методики. Особливо значимими для них є сфера соціальної підтримки, здоров'я своє і близьких людей, харчування, відпочинок, район проживання. Це означає, що для сучасної молоді важливим є сфера здоров'я і вони обізані в питаннях здоров'я та цінують і дотримуються здорового способу життя.

В таблиці 1 нами представлені кількісні показники по всім шкалам методики. У відповідності до отриманих результатів, можна впевнено говорити, що загальна якість життя дівчат становить 73%, а хлопців 74% відповідно, що свідчить про її високий рівень.

Сприятливі умови в побуті, хороші житлові умови, комфортний район проживання, приємне оточення, задоволення потреб у відпочінку, задоволення потреб, зокрема духовних, статус у суспільстві, задоволення потреби у визнанні та психологічному настрої в цілому свідчать про задоволеність життям і, як наслідок, її високу якість. Відповіді респондентів, практично, не відрізняються, тому можна говорити про позитивну тенденцію в цілому в оцінюванні якості свого життя молоддю.

Таблиця 1.

Результати, отримані за методикою «Шкала оцінки якості життя»

Висновок. Якість життя виступає складним, багатокомпонентним явищем, залежним як від об'єктивних факторів (насамперед, можливості задоволення людських потреб та інтересів у даних соціально-економічних умовах), так і від різноманітних суб'єктивних факторів (соціально-психологічних, соціокультурних та інших).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Вимірювання якості життя в Україні, Аналітична доповідь, [Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С. та ін.] – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України. 2013. 50 с.
2. Гелбрейт Д.К. Суспільство блага. Пора гуманності / Д.К. Гелбрейт. — К.: ВД «Скарби», 2003. — 160 с.
3. Здоровье 21: Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВОЗ. Европейская серия по достижению здоровья для всех. — 1999. — №6. — С. 293.
4. Романюк І. «Якість життя» як соціально-економічна категорія і об'єкт статистичного дослідження. Джерело доступу: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/157_91-98.pdf.
5. Синяева Л., Ярчук А. Сутність і еволюція формування поняття «Якість життя населення». Джерело доступу: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/5228/1/ilovepdf_com-21-23.pdf.
6. Человеческое и социальное развитие: Сборник докладов / Под ред. В.П. Колесова А.А. Тихомирова; Сост. А.А. Саградов. – М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2003).

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>